

Uz sākumlapu>Ģimenes lietas un mantojums>Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Rumānija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildības jēdziens ir ietverts Rumānijas Civilt kodeksā (*Codul Civil*). **Vecāku atbildība nozīmē** visas tiesības un pienākumus pret bērnu, gan bērnam piederošo mantu. Šādas tiesības un pienākumus solidāri pilda abi vecāki, un tos īsteno bērna labākajās interesēs. Vecāku atbildība pastāv līdz brīdim, kad bērns ir ieguvis pilnu tiesībspēju.

Vecāku tiesības un pienākumi (kuri ir paredzēti Civilt kodeksa 487.–499. pantā un Likumā Nr. 272/2004 (*Legea nr. 272/2004*) par bērnu tiesību aizsardzību un veicināšanu) pret bērnu ietver šādus elementus.

Tiesības un pienākums reģistrēt un saglabāt bērna personas datus. Bērnu reģistrē nekavējoties pēc dzimšanas un bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonību. Vecāki izvēlas bērnam vārdu un uzvārdu.

Tiesības un pienākums audzināt bērnu. Vecākiem ir tiesības un pienākums audzināt bērnu, rūpēties par bērna veselību un fizisko, psiholoģisko un intelektuālo attīstību, izglītību, studijām un mācībām profesijas apguvei atbilstoši savai pārliecībai, īpašībām un bērna vajadzībām.

Tiesības un pienākums uzraudzīt bērnu.

Tiesības un pienākums atbalstīt bērnu. Vecākiem ir pienākums solidāri un atsevišķi materiāli nodrošināt savu nepilngadīgo bērnu. Vecākiem ir pienākums atbalstīt savu pilngadīgu sasniegušo bērnu līdz mācību pabeigšanas brīdim, ja bērns ir uzsācis studijas, taču ne ilgāk kā līdz 26 gadu vecuma sasniegšanai.

Tiesības īstenot noteiktus disciplināros pasākumus pret bērnu. Ir aizliegta noteikta rīcība, piemēram, miesas sodi, kas var nelabvēlīgi ietekmēt bērna fizisko, garīgo vai emocionālo stāvokli.

Tiesības pieprasīt bērna atgūšanu no citas personas, kurai uz bērnu nav nekādu tiesību.

Vecāku tiesības uz atkalapvienošanos ar savu bērnu. Šīs tiesības ir savstarpēji saistītas ar bērna tiesībām netikt nošķirtam no saviem vecākiem, izņemot ārkārtēju un īslaicīgu iemeslu dēļ (piemēram, nodošana aizbildnībā).

Vecāku tiesības uzturēt personisku saikni ar savu bērnu. Personiskas saiknes var uzturēt, piemēram, *šādi*: bērna apmeklēšana tā dzīvesvietā, bērna apmeklēšana skolā, brīvdienų pavadīšana kopā ar katru no vecākiem.

Tiesības noteikt bērna dzīvesvietu. Nepilngadīgs bērns dzīvo kopā ar saviem vecākiem. Ja vecāki nedzīvo kopā, vecāki savstarpēji vienojas par bērna dzīvesvietu. Ja vecāki nespēj vienoties, lēmumu pieņem Aizbildnības tiesa (*Instanța de tutelă*).

Tiesības sniegt piekrišanu, ja 16 gadu vecumu sasniedzis nepilngadīgs bērns vēlas saderināties vai stāties laulībā; tiesības sniegt piekrišanu bērna adoptēšanai.

Tiesības pārsūdzēt valsts iestāžu pieņemtos lēmumus attiecībā uz bērnu, vērsties valsts iestādēs ar iesniegumiem un prasībām savā un bērna vārdā.

Vecāku tiesības un pienākumi (kuri ir paredzēti Civilt kodeksa 500.–502. pantā) pret bērna mantu var ietvert šādus elementus.

Bērnam piederošās mantas apsaimniekošana. Vecākiem nav nekādu tiesību attiecībā uz bērnam piederošo mantu, tāpat kā bērnam nav nekādu tiesību uz vecākiem piederošo mantu, izņemot mantojuma tiesības un tiesības uzturēt šādu mantu labā stāvoklī. Vecākiem ir tiesības un pienākums apsaimniekot sava nepilngadīgā bērna mantu un pārstāvēt viņu civiltiesiskās darbībās vai sniegt piekrišanu šādu darbību veikšanai. Pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas nepilngadīgais pats īsteno savas tiesības un pilda savus pienākumus, tomēr tam jāsaņem vecāku un Aizbildnības tiesas piekrišana, ja nepieciešams.

Tiesības un pienākums pārstāvēt nepilngadīgo civiltiesiskās darbībās vai sniegt piekrišanu šādu darbību veikšanai. Līdz 14 gadu vecumam bērnu civiltiesisko darbību veikšanā pārstāv vecāki, jo bērnam vēl nav pilnas tiesībspējas. No 14 līdz 18 gadu vecumam bērns pats īsteno savas tiesības un pilda savus pienākumus, tomēr tam ir nepieciešama iepriekšēja vecāku piekrišana, jo šajā vecumā bērnam ir ierobežota tiesībspēja.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja vecāki ir precējušies, vecāku tiesības un pienākumus īsteno un pilda solidāri abi vecāki (Civilt kodeksa 503. panta 1. daļa); pēc šķiršanās (Civilt kodeksa 397. pants) vecāku tiesības un pienākumus īsteno un pilda vecāks, kuram ir atzīta paternitāte/maternitāte, ja bērns ir dzimis ārpus laulības, vai abi vecāki, ja tie dzīvo kopīgā mājāsaimniecībā (Civilt kodeksa 505. panta 1. daļa).

(Šķirti) vecākiem nav solidāras vecāku atbildības, ja laulības šķiršanas gadījumā tiesa uzskata, ka bērna interesēs vecāku atbildība jāuzņemas tikai vienam no vecākiem (Civilt kodeksa 398. pants); tas attiecas arī uz laulības šķiršanu (Civilt kodeksa 305. panta 2. daļa), ja bērns ir dzimis ārpus laulības un vecāki nedzīvo kopīgā mājāsaimniecībā (Civilt kodeksa 505. panta 2. daļa).

Saskaņā ar Civilt kodeksa 507. pantu vecāku atbildību uzņemas viens no vecākiem, ja otrs vecāks ir miris, tam ir atņemtas vecāku tiesības, noteikts saskares aizliegums utt.

Vecāki daļēji uzņemas vecāku atbildību, ja attiecīgās tiesības un pienākumi ir nodoti trešai pusei vai aprūpes iestādei (Civilt kodeksa 399. pants).

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

14 gadu vecumu sasnieguša nepilngadīgā vecākiem ir vecāku tiesības un pienākumi tikai pret bērnu. Tiesības un pienākumi pret bērnam piederošo mantu ir bērna aizbildnim vai citai personai.

Aizbildnību pār nepilngadīgajiem nodibina, ja abi vecāki ir miruši, nav zināmi, tiem ir atņemtas vecāku tiesības vai tiem kā kriminālsods ir piemērota vecāku tiesību atņemšana, tiem ir piemērots tiesas noteikts saskares aizliegums, tie atrodas bezvēsts prombūtnē vai ir pasludināti par mirušiem, un ja tiesa nepilngadīgā interesēs lemj par adopcijas izbeigšanu, lai nodibinātu aizbildnību.

Aizbildnību nosaka, ja bērns ir zaudējis abu vecāku aprūpi pēc tam, kad abiem vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības.

Izņēmuma gadījumos Aizbildnības tiesa var lemt par bērna nodošanu radniekiem, citai ģimenei vai personai ar attiecīgo personu piekrišanu vai par ievietošanu aprūpes iestādē.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Būtībā pēc šķiršanās vecāku atbildība ir abiem vecākiem, vai arī tikai vienam no vecākiem pamatotu apsvērumu pastāvēšanas gadījumā neatkarīgi no bērna labākajām interesēm. Otrs vecāks saglabā tiesības kontrolēt, kā bērns tiek audzināts un izglītots, kā arī tiesības sniegt piekrišanu bērna adopcijai.

Izņēmuma gadījumos Aizbildnības tiesa var lemt par bērna nodošanu radniekiem, citai ģimenei vai personai ar tās piekrišanu vai par ievietošanu aprūpes iestādē. Minētās personas īsteno vecāku tiesības un pienākumus pret bērnu (Civilt kodeksa 399. pants).

Ja bērns ir dzimis ārpus laulības, taču ir atzīts abu vecāku paternitāte/maternitāte, vecāku atbildību solidāri un vienlīdzīgi uzņemas abi vecāki, ja vecāki dzīvo kopīgā māsaimniecībā. Ja ārpus laulības dzimuša bērna vecākiem nav kopīgas māsaimniecības, vecāku atbildību uzņemas tikai viens no vecākiem.

Šķiršanās ar laulāto piekrišanu var noformēt valsts notārs, arī ja viņiem ir laulība vai ārpus laulības dzimis vai adoptēts bērns, vai arī ja laulātie ir vienojušies par visiem aspektiem saistībā ar uzvārda lietojumu pēc šķiršanās, vecāku atbildības īstenošanu no abu vecāku puses, bērna dzīvesvietas noteikšanu pēc šķiršanās, veidu, kādā starp šķirtajiem vecākiem un katru bērnu tiks uzturētas personiskās saites, kā arī par to, kādu ar bērna audzināšanu, izglītošanu, studijām un mācībām profesijas ieguvei saistīto izmaksu daļu uzņemsies katrs no vecākiem. Ja sociālā apsekojuma atzinumā ir konstatēts, ka laulāto vienošanās par solidāru vecāku atbildības uzņemšanu vai bērna dzīvesvietas noteikšanu neatbilst bērna interesēm, valsts notārs noraida šķiršanās pieteikumu un aicina laulātos vērsties tiesā.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāki var vienoties par vecāku atbildības īstenošanu vai par bērna aizsardzībai veicamajiem pasākumiem ar Aizbildnības tiesas piekrišanu, ja tas ir bērna labākajās interesēs (Civilt kodeksa 506. pants).

Puses var jebkurā brīdī ierasties tiesā bez tiesas uzaicinājuma, lai lūgtu pušu darbības legalizējošu nolēmumu, ko pieņem ar tiesas spriedumu par piekrišanu. Tiesas spriedums par piekrišanu ir galīgs un izpildāms.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pirms vērsšanās tiesā puses var izvēlēties risināt domstarpības mediācijas procesā. Uzsākot lietas izskatīšanu, tiesai ir pienākums informēt puses par mediācijas izmantošanas iespējām un priekšrocībām. Ja mediācijas procesa rezultātā izlīgums nav noslēgts, strīdu izšķir tiesa.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Skatīt atbildi uz 1. jautājumu.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Ja tiesa lemj, ka vecāku atbildība jāuzņemas tikai vienam no vecākiem, attiecīgais vecāks viens pats izlemt visus ar bērnu saistītos jautājumus. Otrs vecāks saglabā tiesības pārbaudīt, kā bērns tiek audzināts un izglīots, kā arī tiesības sniegt piekrišanu bērna adopcijai.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Abiem vecākiem ir solidāra un vienlīdzīga vecāku atbildība. Attiecībā ar citām labticīgām trešām pusēm, ja kāds no vecākiem pats veic ikdienas juridiskos pienākumus, īstenojot vecāku tiesības vai pildot vecāku pienākumus, uzskata, ka ir saņemta arī otra vecāka piekrišana.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Aizbildnības un ģimenes tiesas (*rajona tiesa vai – attiecīgā gadījumā – nepilngadīgo un ģimenes lietās specializējusies tiesa*) kompetencē esošos pieteikumus par aizsardzības noteikšanu personām izskata tiesa atbilstoši teritoriālajai piekritībai pēc personas, kurai jānosaka aizsardzība, pastāvīgās uzturēšanās vai dzīvesvietas atrašanās vietas (Civilt procesa kodeksa (*Codul de Procedură Civilă*) 94. pants).

Tiesa pēc prasītāja pastāvīgās uzturēšanās vietas ir kompetenta izskatīt prasības par paternitātes/maternitātes atzīšanu, savukārt tiesa, kuras jurisdikcijā uzturas prasītājs, ir kompetenta izskatīt mantiska rakstura prasības (tostarp attiecībā uz valsts pabalstiem par bērniem).

Prasības pieteikumam pievieno šādus dokumentus: nepilngadīga bērna dzimšanas apliecību, personu apliecinoša dokumenta kopiju, tiesas sprieduma par laulības šķiršanu kopiju, mediācijas vienošanos (ja tāda ir noslēgta) un jebkādus citus dokumentus, kuri var būt noderīgi lietas izšķiršanai. Par prasības pieteikumu nav jāmaksā valsts nodeva.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesas priekšsēdētājs ar savu rīkojumu var noteikt pagaidu pasākumus visa šķiršanās procesa laikā (speciāla procedūra ar tsākiem izskatīšanas termiņiem), nosakot nepilngadīga bērna dzīvesvietu, vecāku pienākumu sniegt materiālu atbalstu, valsts pabalstu piedziņu par bērnu un ģimenes mājokļa izmantošanas kārtību (Civilt procesa kodeksa 919. pants).

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Juridisko palīdzību var pieprasīt saskaņā ar Izņēmuma rīkojumu Nr. 51/2008 (*Ordonanța de Urgență nr. 51/2008*) par valsts nodrošināto juridisko palīdzību civillietās, kas ir apstiprināts ar Likuma Nr. 193/2008 (*Legea nr. 193/2008*) grozījumiem un turpmākajiem grozījumiem.

Juridiskā palīdzība var ietvert atsevišķi vai kopā turpmāk minēto: advokāta pakalpojumu, eksperta, tulkotāja vai tulka pakalpojumu apmaksu, tiesu izpildītāja izdevumu apmaksu, atbrīvojumu no tiesas nodevām vai to atlaisti piešķiršanu, atšķirīgu apmaksas termiņu noteikšanu vai to atlikšanu.

Tiesības uz pilnu juridisko palīdzību ir personām, kuru mēneša ienākumi uz vienu ģimenes locekli pēdējo divu mēnešu laikā pirms prasības pieteikuma iesniegšanas bija mazāki par 300 RON. Ja ienākumi ir mazāki par 600 RON, juridiskās palīdzības izdevumus apmaksā 50 % apmērā. Tomēr minētie noteikumi neliedz lūgt juridisko palīdzību prasības pieteicējiem, kam ir labāks materiālais stāvoklis, ja vien šādi pieteicēji var pierādīt, ka nespēj apmaksāt tiesāšanās izdevumus atšķirīgu dzīves standartu pastāvīgās uzturēšanās vai dzīvesvietas valstī un valstī, kurā notiek prasības izskatīšana, dēļ.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Spriedumus lietās par vecāku atbildības īstenošanu (blakusprasība šķiršanās lietā vai pamatprasība) var pārsūdzēt tikai 30 dienu laikā pēc sprieduma pieņemšanas vai – ja tas ir tiesas spriedums par piekrišanu, ar ko apstiprina pušu vienošanos –, tikai pārskatīt tiesā.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ja atbildētājs atsakās labprātīgi izpildīt savu pienākumu, prasītājs vēršas pie tiesu izpildītāja. Tiesu izpildītājs vēršas kompetentajā tiesā ar pieteikumu par prasības izpildes apstiprināšanu. Pieteikumu izskata slēgtā tiesas sēdē bez pušu pieaicināšanas.

Ja izpildes prasība ir apstiprināta, tiesu izpildītājs nosūta lēmumu un pavēsti vecākam vai personai, pie kuras nepilngadīgais atrodas, paziņojot datumu, kurā jāierodas kopā ar nepilngadīgo, lai nodotu to prasītājam, vai arī uzdod atļaut otram vecākam īstenot tā tiesības uz personiskām attiecībām ar nepilngadīgo.

Ja atbildētājs nepilda tam noteikto pienākumu, tiesu izpildītājs uzsāk piespiedu izpildi, piedaloties Sociālās palīdzības un bērnu aizsardzības ģenerāldirektorāta pārstāvim un, ja nepieciešams, psihologa un policijas darbinieku klātbūtnē. Nevienam nav atļauts iebiedēt nepilngadīgo vai izdarīt uz nepilngadīgo spiedienu, lai nodrošinātu izpildi.

Ja atbildētājs nepilda savu pienākumu, līdz izpildei piemēro tiesas noteiktu sodu un tiesu izpildītājs informē prokuroru, lai tas varētu uzsākt kriminālvajāšanu. Ja nepilngadīgais atsakās no iepriekš minētā, izpildītājs nosūta oficiālu ziņojumu Sociālās palīdzības un bērnu aizsardzības ģenerāldirektorāta pārstāvim un kompetentā tiesa nosaka nepilngadīgajam pienākumu piedalīties konsultatīvajā programmā, kuras beigās savu atzinumu sagatavo psihologs. Ja nepilngadīgais pēc piespiedu izpildes atsākšanas atsakās pildīt pienākumu, prasītājs var vērsties tiesā ar pieteikumu par soda noteikšanu.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Lēmumu par vecāku atbildību atzīst saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 2201/2003 noteikumiem. Iesniegumu iesniedz tiesai pēc atbildētāja pastāvīgās uzturēšanās vietas vai dzīvesvietas Rumānijā. Lēmuma atzīšanu var pārsūdzēt kompetentajā teritoriālajā Apelācijas tiesā (*Curtea de Apel*) vai apstrīdēt, vērstoties ar iesniegumu par tiesas lēmuma pārskatīšanu Augstākajā kasācijas tiesā (*Înalta Curte de Casație și Justiție*).

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Lai apstrīdētu lēmuma par vecāku atbildību atzīšanu, ieinteresētā persona var vērsties tiesā pēc atbildētāja pastāvīgās uzturēšanās vietas vai dzīvesvietas Rumānijā.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Civillkodeksa 2611. pantā ir noteikts, ka tiesību normas par vecāku atbildību un bērnu aizsardzību izriet no 1996. gada 19. oktobrī Hāgas Konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kas ir ratificēta ar Likumu Nr. 361/2007.

Lapa atjaunināta: 31/10/2016

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.